

Mat og landbruk

- midtpunktet i hverdagen

NORGES BONDELAG

Sats på landbruket

■ ■ Sats på landbruket og få alt i ei innhaldsrik pakke. Du får 90 000 arbeidsplassar i primærnæring og foredlingsindustri, busetjing over heile landet, fornybar energi og eit vakkert kulturlandskap. Du får trygg og GMO-fri mat for same del av inntekta som vi brukar på fritidsaktivitetar. I tillegg gir bonden arbeidsplassar i andre næringar. Kvar trønderske mjølkebonde generer til dømes 1,1 arbeidsplassar i sektorar som foredlingsindustri og hjå underleverandørar.

■ ■ For drygt ein prosent av statsbudsjettet er du med på å gi 47 000 bønder moglegheiten til å produsere verdas viktigste vare, og alle tilleggsgoder det gir.

■ ■ Verda og Noreg treng meir mat. På verdsbasis må matproduksjonen doblast innan 2050. I Noreg får vi 1 million fleire munnar å mette allereie i 2030. I dag produserer vi mindre enn 50% av maten vi treng i landet, rekna på kaloribasis. Skal vi produsere ein like stor andel om 20 år, må vi auke produksjonen med rundt 20%. Då treng vi gode politiske rammevilkår og jord nok til å dyrke maten på.

■ ■ Vi bønder er klare til å ta utfordringa!

■ ■ Etter å ha studert dette heftet vonar eg du veit meir om norsk landbruk, særleg dei områda som lokal- og fylkespolitikken styrer mest over. Fylkes- og kommunepolitikarane har viktige oppgåver innan til dømes arealforvaltning, næringsutvikling, miljø og kompetanseutvikling.

God lesing!

Venleg helsing
Nils T. Bjørke,
Leiar Norges Bondelag

NORGES BONDELAG

ANTALL BØNDER OG SYSSELSATTE I INDUSTRIEN FORDELT PÅ REGIONER

VESTLANDET

Primær: 20 000
Industri: 9 500

NORD-NORGE

Primær: 5 400
Industri: 2 200

MIDT-NORGE

Primær: 8 500
Industri: 4 000

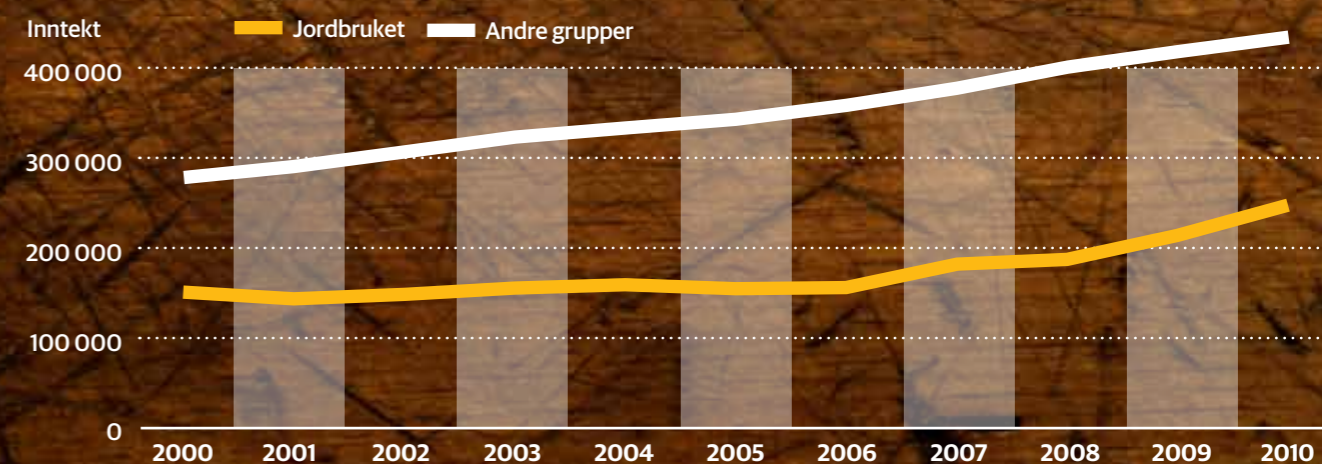
ØSTLANDET

Primær: 18 700
Industri: 16 200

SØRLANDET

Primær: 3 200
Industri: 1 700

Inntekten til bonden henger etter andre grupper

Vi trenger jorda til mat

I 2011 er det 1,7 dekar fulldyrka jord for hver nordmann. Det tilsvarende tallet for 1999 var 2,0 dekar. På grunn av befolkningsøkning og stadig omdisponering av dyrka mark vil dette tallet bli stadig mindre.

Norges Bondelag vil:

- ✘ innføre en forpliktende målsetting om minimum 1,8 dekar fulldyrka jord i produksjon per innbygger
- ✘ innføre en lovhjemmel for å gi dyrka mark et vern på linje med naturvernområder
- ✘ gi myndigheten over jordloven tilbake til Fylkesmannen
- ✘ gi matjorda bedre vern ved å skjerpe inn jordloven
- ✘ kreve at utbygger ved omdisponering må sikre nydyrking av minimum det dobbelte av omdisponert areal
- ✘ kreve at utbygger ved omdisponering skal ta vare på matjordlaget, og at dette benyttes til produksjon av mat, enten på nydyrka eller allerede eksisterende arealer

NORGES BONDELAG

Bare 1/3 av den dyrka og dyrkbare jorda er egnet til matkornproduksjon på grunn av begrensninger som klima og topografi.

I Norge er det i hovedsak den enkelte kommune som styrer arealbruken. Årlig bygges det ned ca. 15 000 dekar dyrka og dyrkbar jord i Norge, noe som tilsvarer 2100 fotballbaner! Presset er særlig stort rundt de største byene. Norske myndigheter hadde som mål å halvere årlig nedbygging av jord innen 2010. Dette har de ikke lykket med.

- Dyrka mark er jord hvor det vokser åkervekster eller gras. Den blir delt opp i tre ulike kategorier:
- Fulldyrka jord, som er jord som kan pløyes opp, og hvor det dyrkes for eksempel korn eller eng.
- Overflatedyrka jord der man ikke kan pløye, men som er ryddet og jevn i overflaten, slik at det er mulig å høste inn med maskiner. Brukes til gras.
- Innmarksbeite brukes til beite, men kan ikke høstes inn maskinelt.
- Dyrkbar mark er arealer som i dag ikke dyrkes, men som har potensial til å bli det. I dag er disse arealene skog eller myr.

Landbruket - en del av klimaløsningen

Klimaet endrer seg. Temperaturene blir høyere og havet stiger. Bra for norsk landbruk, tenker du kanskje, men på lang sikt får vi mer intens nedbør med påfølgende erosjon, og mer uforutsigbare sesonger. Vi ser allerede mer flom og jordskred i mange deler av landet.

Norges Bondelag vil:

- ✘ at kommunene skal ha en bevisst politikk rundt erosjon
- ✘ samarbeide med kommunene om gjennomføring av de kommunale klimaplanene
- ✘ samarbeide med kommunene om introduksjon av ny fornybare energiformer for kommunale bygg og infrastruktur
- ✘ kreve at kommunene setter ned egne klima- og energiutvalg hvor det lokale bondelaget blir en sentral samarbeidspartner
- ✘ at landbruket kommer sterkere inn i prosessen rundt bruken av spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

NORGES BONDELAG

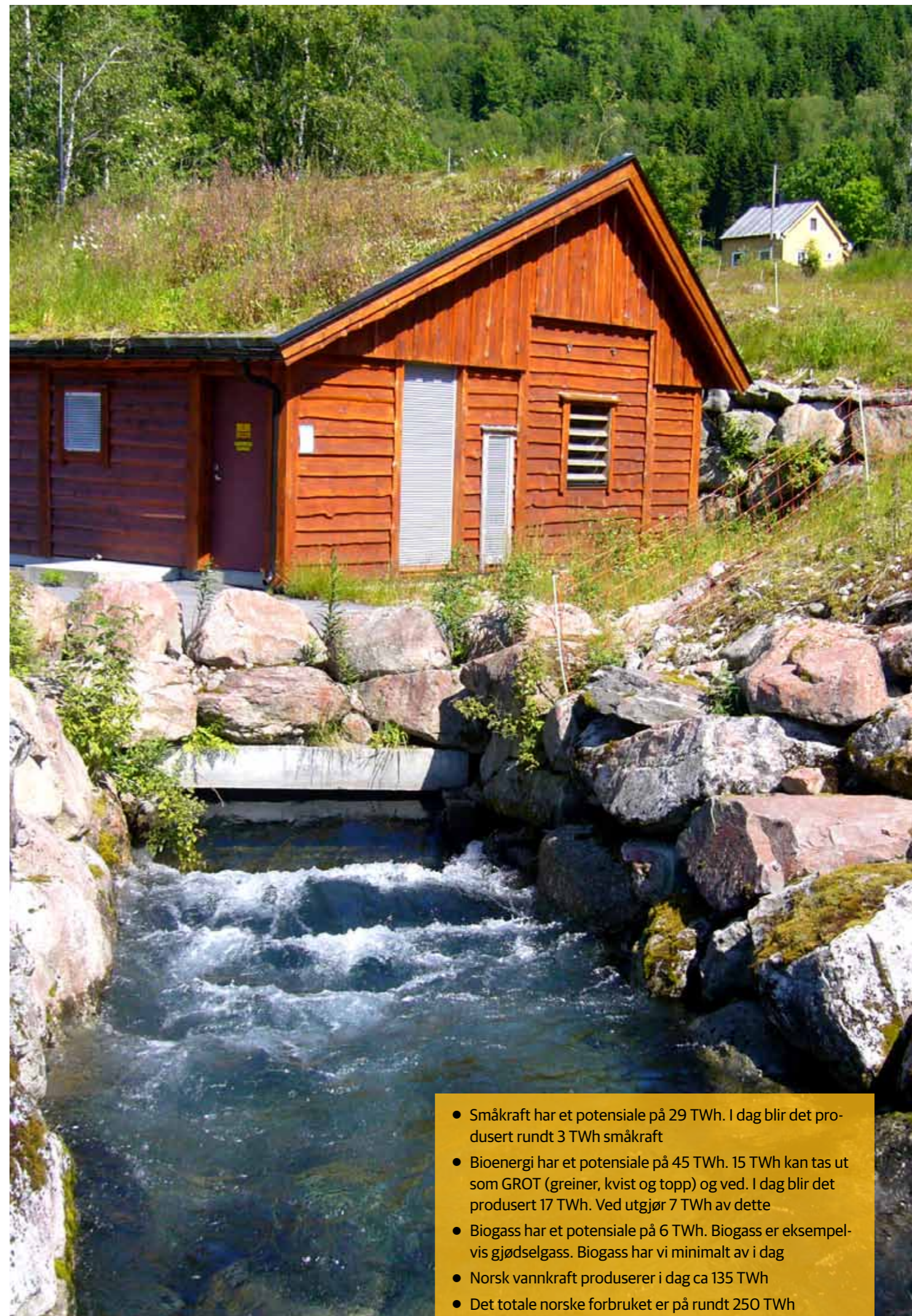

Fossil energi som olje bidrar sterkt til klimaendringene. En dag tar også lagerressursene slutt, og energiformen blir dyrere. Norske bønder vil og kan produsere klimavennlig energi, som småkraft, vind, sol, grunnvannsvarme, bioenergi og biogass. Bioenergi, biogass og småkraft har potensiale for å produsere rundt 2/3 av energien vannkrafta gir i dag.

Norges Bondelag har som mål at norsk landbruk innen 2030 skal produsere mat uten bruk av fossile energikilder

Hva er SMIL?

- Spesielle Miljøtiltak i jordbruket (SMIL)
- Økonomisk støtteordning forvaltet av kommunen
- Formålet er å redusere forurensingen fra landbruket, og å fremme kulturminnene i jordbrukets kulturlandskap

- Småkraft har et potensiale på 29 TWh. I dag blir det produsert rundt 3 TWh småkraft
- Bioenergi har et potensiale på 45 TWh. 15 TWh kan tas ut som GROT (greiner, kvist og topp) og ved. I dag blir det produsert 17 TWh. Ved utgjør 7 TWh av dette
- Biogass har et potensiale på 6 TWh. Biogass er eksempelvis gjødselgass. Biogass har vi minimalt av i dag
- Norsk vannkraft produserer i dag ca 135 TWh
- Det totale norske forbruket er på rundt 250 TWh

Bonden som samfunnsentreprenør

Bonden har en rekke roller i samfunnet.

Utenom å være matprodusent leverer bonden;

- Helse- og sosialtjenester
- Miljøvennlig energi
- Landskapspleie
- Overnattings- serverings- og aktivitetstilbud

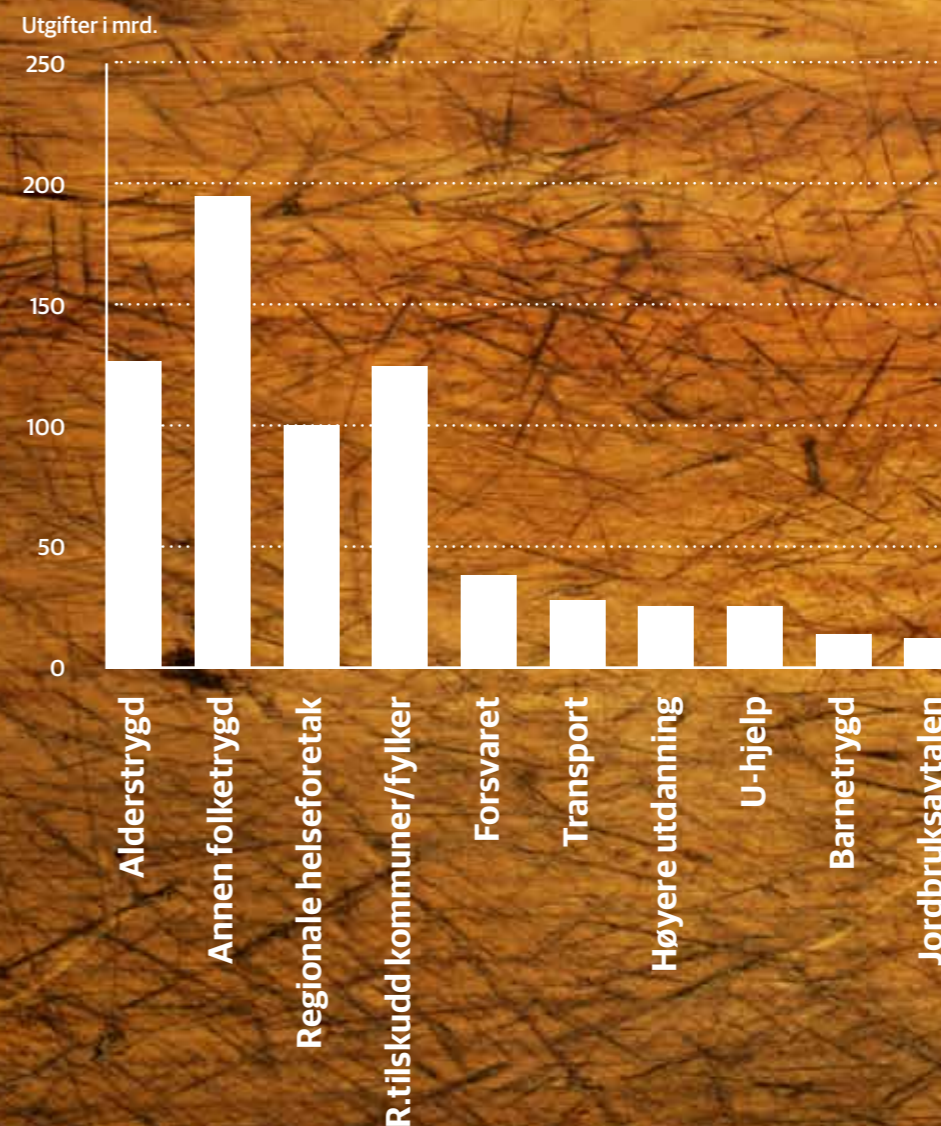
Mangfoldet og tjenestene landbruket leverer, danner grunnlag for verdiskaping og sysselsetting i andre næringer. I mange kommuner er tjenestene landbruket leverer en sentral forutsetning for velferd og infrastruktur. Gjennom dette er bonden en viktig samfunnsbygger, man kan se på bonden som en samfunnsentreprenør.

Inn på tunet

- Tilrettelagt og kvalitetssikrede tjenestetilbud på gården innen oppvekst, arbeid, rehabilitering, helse og omsorg
- Det fins ca 1000 Inn på tunet-tilbydere
- Eksempler på Inn på tunet-tjenester er barnevern, rusomsorg og arbeidstrening

STATEN BRUKER STADIG MINDRE AV STATSBUDDSJETTET PÅ LANDBRUKET

Staten bruker 1,2 % av statsbudsjettet 2011 på landbruket.

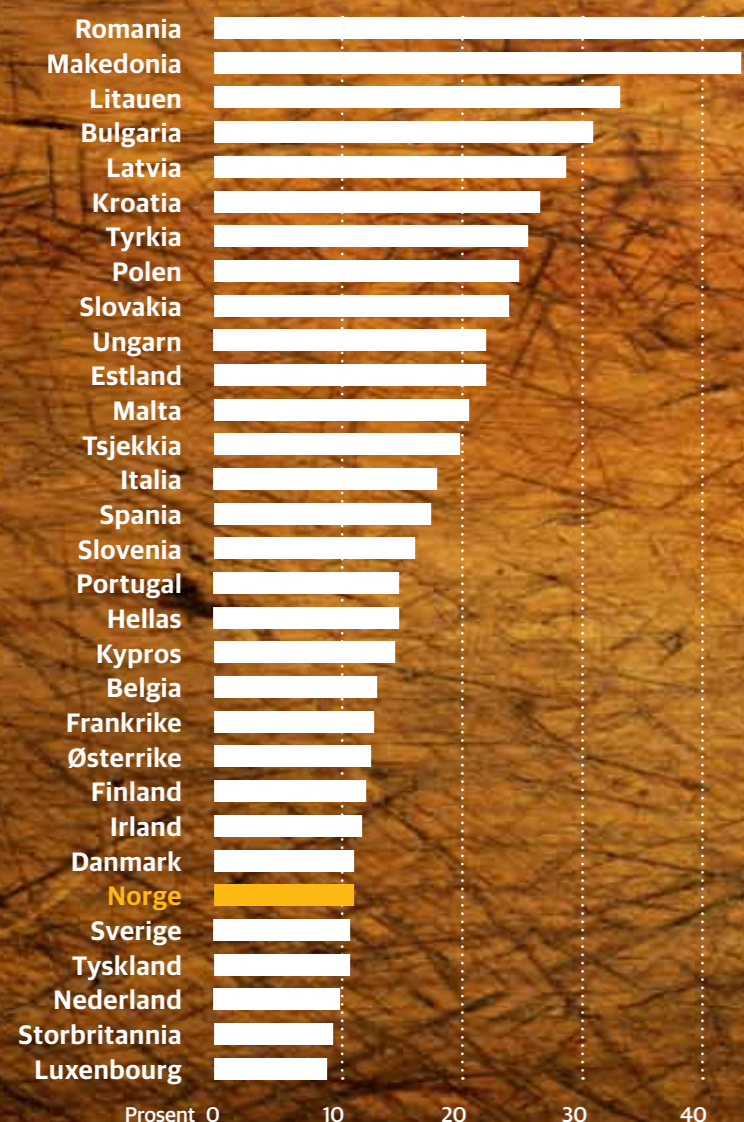

Jordbruksstøttens andel av statsbudsjettet uten folketrygden

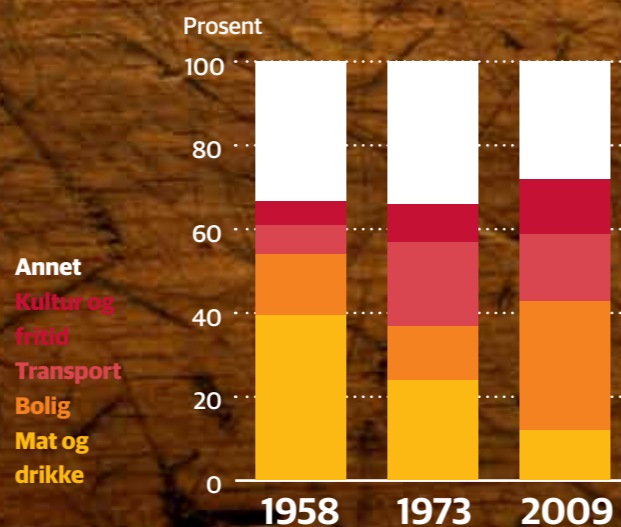

VI BRUKER STADIG MINDRE AV INNTEKTA PÅ MAT

Matutgiftenes andel av inntekt i Europa (i prosent)

Fordeling av husholdningsutgifter

Lokal mat - et gode for forbruker og produsent

Våre klimatiske og naturgitte forhold i samspill med dyktige og stolte norske bønder har gitt oss verdens beste råvarer.

Forbrukerundersøkelser viser sterke preferanser for norsk mat. At maten er norsk er en av de faktorene som blir vektet høyest når folk flest gjør sine daglige innkjøp i matbutikken.

Maten vi spiser og den vi byr våre gjester sier noe om vår kultur- den har en formidlingsverdi.

Matopplevelser er viktige for lokal identitet og stolthet. Maten er en viktig del av lokal merkevarebygging, og helt sentralt i norsk reiseliv.

Merkeordninger

Som skal hjelpe forbrukere å velge norsk mat

NYT NORGE - 670 produkter fra 16 virksomheter er nå godkjent, f.eks. Tine Seterrømme

BESKYTTTEDE BETEGNELSER - 18 produkter har oppnådd beskyttelse, f.eks. Gamalost frå Vik

SPESIALITETS-MERKET - 201 produkt fra 51 godkjente bedrifter, f.eks. Livèche-kylling

Norwegian Foodprints

Den digitale spiseguiden Norwegian Foodprints viser deg hvilke spisesteder som serverer mat av norske råvarer med regional og lokal identitet. I basen ligger hoteller, veikroer og spisesteder i de store byene. Du skal kjenne på smaken hvor i landet du er!

Norwegian Foodprints ligger under Visit Norway.no som også er tilgjengelig på App

Utmarka - en ressurs for norsk landbruk

Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på det biologiske mangfoldet. Norske bønder har her en viktig rolle, og har til alle tider brukt og pleiet utmarksressursene og kulturlandskapet.

Norges Bondelag vil:

- ✘ Redusere rovdyrbestandene til et nivå som gjør at vi fortsatt kan utnytte grasressursene i utmarka til kjøttproduksjon med minimale tap av beitedyr til rovvilt.
- ✘ Øke den lokale forvaltningen av rovvilt ved å gi rovviltneemndene økt myndighet
- ✘ Ha raskere uttak av skadegjørende rovvilt og rovvilt som kommer nær bebyggelse
- ✘ At kommunene iverksetter konfliktdependente tiltak, som f.eks oppsetting av gjerder, der det oppstår uenighet om bruk av utmarka knyttet til eksempelvis hyttebygging, reindrift og friluftsliv

NORGES BONDELAG

Sauene og storfé har beitet her, skogen blitt skjøttet og bønder har tilrettelagt for turisme, jakt og fiske. Uten bruk av utmarka måtte vi importere mer kraftfôr, verdifulle arter ville forsvinne og viktige ressurser ville stått ubrukt.

Bruken av utmarka blir begrenset av rovdyr, vern og konkurranse med annen bruk av utmarka. Beite-ressursene er viktige matkilder for sau og storfé. I tillegg har de positiv effekt på utmarka i forhold til biologisk mangfold og gjengroing. Forskning viser at dyr på beite hindrer at skoggrensa flytter seg oppover.

- Rundt 2 millioner sau og lam sendes hvert år på utmarksbeite
- Husdyr på utmarksbeite tar opp fôr til en verdi av om lag 1 milliard kroner
- 300 truede og nær truede arter har en negativ utvikling på grunn av opphør av beite.
- Antall sau og lam sluppet på beite for hele landet i perioden 1995 - 2010 er redusert med 11 %. Det er flere årsaker til at bønder slutter med sau, men det er en klar sammenheng mellom rovdyr og antall sau på utmarksbeite

Verneområder - en ressurs for befolkningen og landbruket

I dag er 28 prosent det norske arealet vernet gjennom nasjonalparker, naturreservat eller landskapsvernområder. Av disse er det 40 nasjonalparker

Norges Bondelag vil:

- ✦ ha en mer kunnskapsbasert og helhetlig forvaltning av våre verneområder som ivaretar både vern og utvikling
- ✦ at det må utvikles felles forvaltningsmålsettinger mellom vernemyndigheter og lokale næringsinteresser, som reiselivsnæringen
- ✦ sikre vern gjennom bruk. Nasjonalparker skal i praksis oppleves som en ressurs for grunneiere og lokalsamfunn

NORGES BONDELAG

Våre verneområder representerer en betydelig ressurs for lokal næringsutvikling. Særlig er potensialet stort tilknyttet miljøbasert reiseliv. Gårdsbrukene representerer en infrastruktur i form av bygningsmasse, kultur og tradisjoner som det naturbaserte reiselivet er tuftet på. Ved siden av verdensarvområdene, er nasjonalparkene et av de viktigste bidrag til å bygge Norge som et unikt, naturbasert reisemål.

Nasjonalparkene og de største landskapsvernområdene skal administreres og forvaltes av lokale nasjonalparkstyre. En kunnskapsbasert forvaltning der næringsinteresser og forvaltningsmyndigheter er sidestilt vil føre til felles forvaltningsmålsettinger og en bedre sikring av selve verneformålet.

Kunnskap - nøkkelen til suksess

Landbruket er en kompetansekrevede næring. Utøverne er avhengig av kunnskap og innsikt, for at næringen skal oppnå egne og samfunnets mål.

Fylkeskommunen er ansvarlig for utdanning både i videregående- og fagskoler. Oppgaver for kommunene vedrørende arealforvaltning, andre lovsaker, næringsutvikling generelt og landbruk spesielt gjør at den landbruksfaglige kompetansen i kommuner og fylker må opprettholdes.

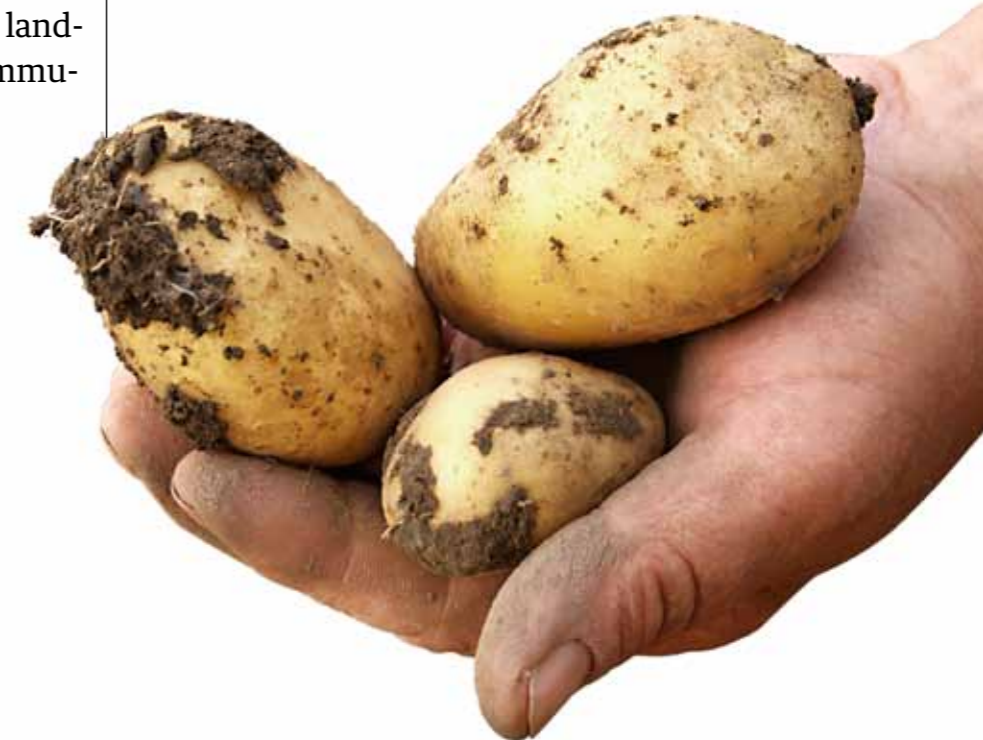
Den grønne skolen

- Norges Bondelags tilbud til skolene om kunnskapsmateriell om landbruk og matproduksjon. Gir også mulighet for å bli kjent med den norske bonden

Norges Bondelag vil:

- ✦ at det satses på utvikling av fagskoleutdanning (over videregående skole) innen landbruk i samarbeid mellom fylkeskommunene
- ✦ at fylkeskommunene sørger for fritt skolevalg over fylkesgrensene for landbruksrettet utdanning
- ✦ at ansatte i kommune og fylkeskommune som arbeider med landbruks spørsmål har landbruksfaglig kompetanse

NORGES BONDELAG

Visste du at:

- mer enn 50% av Norges mat (regnet på kalori-basis) importeres. Nesten 70% kommer fra EU
- vekstsesongen i Norge er halvparten så lang som i området rundt Paris
- det i Norge produseres over 500 ulike typer oster
- det bondeide samvirket tilbyr 3500 produkter og hvert år lanserer 150 nye
- mat og fôr på det norske markedet er produsert uten genmodifiserte organismer (GMO) og vekst-fremmende hormoner
- Norge har blant de laveste forekomstene av salmonella i Europa
- norsk husdyrhelse er i verdenstoppen. Forekomsten av smittestoffer som kan smitte fra dyr til folk er blant de laveste i Europa
- 16% av norsk industris samlede produksjons-verdi skapes av norsk landbruksbasert nærings-middelindustri
- 15% av de ansatte innen norsk industri arbeider i den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien
- jordbruket har hatt en årlig produktivitetsvekst på 6% de siste 10 åra

NORGES BONDELAG

Pb. 9354 Grønland, 0135 Oslo.
Besøksadresse: Landbrukets Hus,
Schweigaards gate 34 c.
Tlf: 22 05 45 00
E-post: bondelaget@bondelaget.no
www.bondelaget.no

Bilder: GENO, Svein Skøyen,
Norges Bondelag og iStock (s.15)
Design: Teft Design
Trykk: RKGrafisk